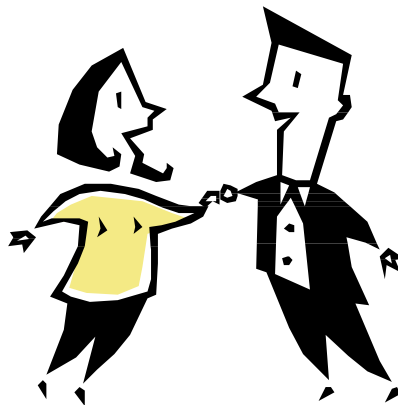

Lunds Universitet
Socialhögskolan
Socialt arbete med barn och unga
Vårterminen 2005

VEM PRATAR NIONDEKLASSARE MED OM PREVENTIVMEDEL? – EN KVANTITATIV STUDIE

Författare: Mona Kull & Camilla Wiik

Handledare: Gunilla Lindén

Abstract

The purpose of this study was to find out who young people of today talk to about contraceptive. The main questions that we wanted to answer was from who young people wish to get information about contraceptive and whose advice they listen to and trust the most. Our purpose was also to illustrate the questions from a gender-perspective.

We chose two equivalent rural districts, when it comes to the number of inhabitants. The young people who took part are students in ninth grade. We wanted to get a great sample so that the study would be representative of the population. We therefore used inquiries for the students to fill in and 115 students took part in the investigation.

The main result from the study was that the juvenile-reception is an important instance for young people. They listen to and trust the advice from them. The girls stand for the largest part of the visits at the juvenile-reception. Astonishing was that so few students had talked to the school almoner about contraceptive. Nor did the students listen to or trust the school almoners advice about contraceptive in any great extension.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1. INLEDNING.....	1
1.1 PROBLEMFÖRMULERING.....	1
1.2 SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR.....	2
1.3 PERSPEKTIVVAL OCH AVGRÄNSNINGAR.....	2
1.4 BEGREPPSDEFINITIONER.....	2
2. METOD.....	4
2.1 METODVAL.....	4
2.2 URVAL.....	4
2.3 BORTFALLSANALYS.....	4
2.4 GENOMFÖRANDE.....	5
2.5 BEARBETNING OCH ANALYS.....	6
2.6 RESULTATETS TILLFÖRLITLIGHET.....	6
2.7 ETISKA ÖVERVÄGANDEN.....	7
2.8 KÄLLKRITIK.....	7
3. TIDIGARE FORSKNING.....	9
4. TEORETISKA UTGÅNGSPUNKTER.....	12
4.1 UTVECKLINGSPSYKOLOGI.....	12
4.2 UTVECKLINGSEKOLOGI.....	15
4.3 GENUSPERSPEKTIV.....	17
5. REDOVISNING AV EMPIRIN.....	20
6. ANALYS.....	32
7. SLUTDISKUSSION.....	38
8. REFERENSLISTA.....	40

Bilagor

Bilaga 1. Informationsbrev till föräldrarna

Bilaga 2. Enkät

1. Inledning

1.1 Problemformulering

”I början var motståndet mot preventivmedel starkt och under 1800-talet och långt in på 1900-talet fanns i Sverige en lag som förbjöd ’att utställa eller förevisa föremål som är avsett för otuktigt bruk eller till att förebygga följder av könsumgänge’.” (Fagerström, 1994, s.62)

Vi är tacksamma för att synen på preventivmedel idag är en helt annan. Dagens ungdomar (och vuxna) kan köpa kondomer i princip överallt och det finns för kvinnor även flera sorters andra preventivmedel att välja på. Ungdomarna kan vända sig till ungdomsmottagningar för att få råd och hjälp angående bland annat preventivmedel, även utan föräldrarnas vetskap. Skolans läroplan säger att alla skolor ska ha sexual- och samlevnadsundervisning där även information om preventivmedel ska ingå. Alla elever ska ha tillgång till skolsyster och kurator, vilka ska vara väl insatta i ämnet. Vi har alltså i Sverige en relativt liberal syn på preventivmedel.

Trots detta, blev enligt Barnombudsmannens rapport ”Upp till arton” (2004) drygt 3 av 100 flickor i åldern 15-19 år gravida år 2003. I åldrarna 14-17 år var motsvarande siffra knappt 2 flickor av 100. Till statistiken bör även de flickor som tar dagen-efter-piller läggas. Vi undrar varför så hög andel tonårsflickor blir gravida trots den information flickor och pojkar får (eller i alla fall bör få) från olika håll. Det finns säkert flera olika anledningar, allt från ”pinsamhetsfaktorn” till ”det händer inte mig”, men vi har inte valt att fördjupa oss i ovanstående.

Vi vill istället veta vem ungdomarna egentligen pratar med om preventivmedel, om de nu pratar med någon alls. Vänder man sig till kompisar eller föräldrar, eller nöjer man sig med den information som skolan ger? Vems råd lyssnar man helst till? Det är även intressant att belysa genusperspektivet och undersöka om flickor och pojkar pratar med olika personer. Eller är det kanske så att bara ena könet pratar med någon om preventivmedel? Vi vill i uppsatsen låta ungdomarnas egna perspektiv råda, och utgår därmed från vad de själva säger om vem de pratar med om preventivmedel. Vi önskar dig en givande läsning.

1.2 Syfte och frågeställningar

Vårt syfte är att undersöka om, och i så fall vem elever i årskurs nio pratar med om preventivmedel samt om det i sammanhanget finns någon skillnad pojkar och flickor emellan.

- I vilken utsträckning kan/vågar ungdomar prata och fråga om det de undrar över gällande preventivmedel?
- Av vem skulle ungdomar själva önska att de fick information om preventivmedel?
- Vems råd lyssnar man på gällande preventivmedel?
- Finns det några skillnader mellan pojkar och flickor i ovanstående frågor? I så fall vilka?

1.3 Perspektivval och avgränsningar

Vi har valt att belysa denna fråga ur ett ungdomsperspektiv och låter deras egna utsagor vara de rådande. Vidare har vi valt att titta på frågan ur ett genusperspektiv, då vi har en förställning om att detta kan vara mycket intressant i just denna fråga. Vi har avgränsat oss till elever i årskurs nio med bakgrund av att vi anser att det i årskurs nio händer väldigt mycket med ungdomen, och att det kan finnas en otrolig spännvidd eleverna emellan vad gäller diskussion kring preventivmedel. Redan när eleverna blivit ett år äldre och börjat på gymnasiet tror vi att de har vuxit och mognat så avsevärt att belysningen av frågan inte blir lika intressant.

1.4 Begreppsdefinitioner

* Utveckling

Utveckling är det som sker när ett barn (eller en organism) växer och förändrar sig under sitt liv. Alla förändringar är dock inte en följd av utveckling. För att kalla vissa förändringar för utveckling måste de uppfylla tre villkor:

- de måste ske i en bestämd ordningsföljd,
- varje förändring måste bygga på det som skett tidigare, på så sätt att man kan iaktta en fördjupad organisering av olika delar av utvecklingen,
- de måste vara stabila, dvs. förändringarna får inte försvinna efter en kortare tid (Bunkholdt, 1995).

* Adolescens

Ordet adolescens kan översättas till vuxenblivande (adult = engelska ordet för vuxen). I den psykologiska litteraturen försöker man skilja på de två orden pubertet och adolescens på så sätt att pubertet står för den kroppsliga utvecklingen och adolescens för den känslomässiga eller själsliga, psykiska utvecklingen. Det är inte säkert att dessa två processer förlöper parallellt. Det finns en tendens i tiden att den kroppsliga kommer allt tidigare, medan den själsliga fördröjs. Då kan det vara bra att ha begrepp tillhands, som sårar på de två utvecklingsförloppen (Goldinger, 1993).

2. Metod

2.1 Metodval

Vi har valt att göra en kvantitativ undersökning med inslag av kvalitativa frågor. Undersökningen bygger på enkäter, där även kvalitativa frågor lagts in. Fördelen med en kvantitativ studie är att den bygger på representativitet och det blir lättare att läsa ut hårddata. Samtidigt saknar den ofta ett djup, vilket vi trots allt önskar få ett inslag av genom de kvalitativa frågorna. Ytterligare nackdelar med en kvantitativ undersökning är avsaknaden av möjligheten att ställa de följdfrågor som eventuellt väcks. Det senare är en stor fördel vid en intervjusituation. I en intervjusituation kan det dock bli så att respondenten svarar det som han/hon tror vara det svar som intervjuaren vill ha. Denna påverkan förekommer troligen inte i lika hög grad vid en enkätundersökning. Den stora fördelen med en enkätundersökning är att den som deltar har möjligheten att vara helt anonym, och den fysiska påverkan från intervjuaren är i största möjliga mån minimerad (Denscombe, 2000).

2.2 Urval

Genom att vi valt att använda oss av en kvantitativ studie och kommer därmed att bygga uppsatsen på representativitet. Vi har använt oss av fyra urvalsgrupper, pojkar & flickor samt kommun A & kommun B. Vi har använt oss av enkäter som eleverna fick svara på enskilt och där de är fullständigt anonyma. Elevernas föräldrar informerades och fick även möjlighet att avböja sina barns medverkan. Vi tillfrågade elever i åtta olika klasser, fyra klasser från kommun A och fyra klasser från kommun B. Kommunerna A och B är storleksmässigt och socioekonomiskt likvärdiga. Anledningen till att vi valt dessa kommuner är just deras likvärdighet, och som vi bedömer det, ganska goda representativitet för en normal svensk kommun. Undersökningen är av stickprovskaraktär och med obundet slumpmässigt urval.

2.3 Bortfallsanalys

Socialhögskolan i Lund har som policy att be om förälders godkännande innan man låter barn/ungdomar svara på en enkät. Detta gäller även ungdomar som är femton till sexton år gamla, trots att de enligt svensk lag har rätt att själva avgöra om de ska fylla i en enkät eller inte.

Vi delade ut informationsblad till sammanlagt 207 elever, på vilket föräldrarna skulle kryssa i om de godtog eller inte godtog att deras ungdom fyllde i vår enkät. Eleverna skulle med andra ord först ta med informationsbladet hem för underskrift av förälder, för att sedan ta med det tillbaka till skolan och slutligen ge det till oss. Vi fick in 115 underskrifter, och bortfallet blev således 92. Av de 115 ungdomarna valde alla att fylla i enkäten. Könsfördelningen i klasserna var jämn, men trots detta fick vi in 81 stycken enkäter från flickorna och 34 stycken från pojkarna.

Flertalet av de 92 ungdomarna, vilka inte hade med sig förälders underskrift till skolan opponerade sig kraftigt när de inte fick fylla i enkäten. Vi upplevde att flera kände sig kränkta av detta, att inte själva få avgöra om de skulle få fylla i enkäten. Eleverna bedyrade att de hade pappret med förälderns underskrift hemma, men att de hade glömt att ta med det till skolan igen. Med beaktande av ovanstående, är vi näst intill övertygade om att det stora bortfallet beror på att det krävdes förälders namnunderskrift för att få fylla i enkäten. (De elever som var frånvarande vid utdelningen av informationsbladet fick senare detsamma av sina lärare.)

2.4 Genomförande

Vi började med att undersöka vilka skolor som hade minst fyra årskursnio-klasser. Därefter ringde vi till skolornas studierektorer och presenterade oss och vår uppsatsidé och frågade om vi fick komma och göra en enkätundersökning bland eleverna. Det var inte helt enkelt att få komma. Rektorererna menade att eleverna var näst intill ”överösta” av enkäter, bland annat beroende på att både kommun A och kommun B har lärarhögskolor. Rektorererna menade även att eftersom eleverna var så ”enkättrötta”, så fanns det en risk att eleverna inte skulle engagera sig tillräckligt när de fyllde i enkäterna.

På grund av ovanstående valde vi att i stället ringa till skolor som var belägna strax utanför städerna. Efter att ha fått ett preliminärt medgivande av rektorererna skickade vi ett brev där vi förklarade hur vi hade tänkt lägga upp det hela, enkät och informationspappret till föräldrarna. Rektorererna pratade sedan med lärarna, visade materialet och fick deras medgivande. Vi uppfattade det som att en av anledningarna till att vi över huvud taget fick komma var att vi erbjöd oss att själva komma och dela ut informationspappret och att vi själva skulle hantera enkätundersökningen. Detta innebar ju att lärarna inte behövde engagera sig speciellt mycket.

När vi i klasserna delade ut informationspappret som skulle skrivas under av föräldrarna, berättade vi samtidigt om C-uppsatsen, enkäten och att det var helt frivilligt att delta. Vi poängterade att det var mycket viktigt för oss att de först tog hem pappret och sedan tog tillbaka det till skolan. När vi nästa gång kom tillbaka till klasserna för att dela ut enkäterna så påminde vi återigen om att det var helt frivilligt, att man när som helst kunde avbryta samt att man var helt anonym. Vi fick återigen förklara varför de som inte hade med sig förälders underskrift tyvärr inte kunde få enkäten. Detta väckte lite upprörda känslor hos både elever och lärare. Vi fanns hela tiden i klassrummet i fall någon skulle undra över något. I hälften av klasserna fick de elever som inte fyllde i enkäten sitta och ”göra ingenting” medan de andra fyllde i enkäterna. I tre klasser fick de andra eleverna andra uppgifter av sina lärare. I en klass ringde det ut till rast medan eleverna fyllde i enkäterna. Detta innebar att de elever som inte deltog sprang ut på rast.

2.5 Bearbetning och analys

Vid bearbetningen av den insamlade empirin, var vi tvungna att till en början göra en frekvenssammanräkning för att få en bild av hur den insamlade datan såg ut. Efter denna frekvenssammanräkning började vi överföra datan till tabell och diagram. Detta för att göra den deskriptiva datan mer begriplig och samtidigt peka på och belysa intressant fakta. De tabeller och diagram vi valt att använda är lättöverskådliga och rymmer samma skala, så att läsaren inte blir lurad av ögat. Diagram med samma skalor bidrar även till att presentationen blir mer exakt. Vidare har varje diagram och tabell föregåtts av en kort beskrivning för att underlätta för läsaren att tyda siffrorna. Vidare har vi valt att bygga tabellerna och diagrammen på enkelhet för att ge läsaren bästa möjliga förutsättning att avläsa resultaten. De kvalitativa frågorna på enkäten har vi valt att presentera med text och samtidigt ge läsaren exempel på svar som kommit oss tillhanda. Vårt motiv med de kvalitativa frågorna har ej varit att presentera några hårddata, utan snarare få ett djup i uppsatsen.

2.6 Resultatets tillförlitlighet

Vi har valt att göra en kvantitativ enkätundersökning på elever i årskurs nio. Genom att vi utarbetat frågorna så att de språkmässigt är anpassade för 15-åringar minskar risken för missuppfattningar och feltolkningar och därmed blir validiteten högre. Vi lät tre 15-åringar titta på enkäten innan vi delade ut den. De gav sina synpunkter på utformningen och detta har mynnat ut i vår slutgiltiga enkät. Vi ville låta några årskursnio-elever från två invånarmässigt likvär-

diga kommuner svara på enkäten. Kommun A har cirka 75 000 invånare och kommun B har cirka 60 000 invånare. Reliabiliteten ökar då vi som ledare av undersökningen har haft en väldigt liten påverkan på den som deltagit, genom att det är en enkätundersökning. Undersökningen har haft ett stort bortfall, men detta vägs upp av faktorn att vi trots detta fått 115 enkäter, vilket ger en god representativitet. Det som minskat reliabiliteten tror vi är faktorn att eleverna var tvungna att ha föräldrars medgivande för att få svara på enkäten. Detta kan ha inneburit för många moment för ungdomen – ta hem pappret, lämna fram pappret till föräldrarna, få det underskrivet och slutligen ta med det tillbaka till skolan. Detta kan ha inneburit att pappret blev ”liggande i reklamhögen på köksbordet”. Hade vi gjort samma undersökning igen, men utan kravet om föräldrars medgivande, hade kanske undersökningen gett annorlunda resultat. Det som även kan ha minskat tillförlitligheten är det faktum att de elever som inte fyllde i enkäten och samtidigt inte hade fått någon annan uppgift, kan ha haft en stressande påverkan på de elever som deltog. Det faktum att det i en klass ringde ut till rast under enkätifyllandet kan ha påverkat tillförlitligheten. Vi tror dock inte att så var fallet, eftersom eleverna satt kvar länge och fortsatte att fylla i.

2.7 Etiska överväganden

Elevernas medverkan är på frivillig basis med föräldrarnas godkännande. Föräldrarna har fått informationsblad och förfrågan om deras barns medverkan med både ja och nej som svarsalternativ. Vidare är eleverna fullständigt anonyma och frågorna är inte av utlämnande karaktär. Precis innan vi delade ut enkäten till eleverna, påminde vi om att det var helt frivilligt att fylla i och att man när som helst kunde avbryta ifyllandet. Avseende frågornas formalia och språk så är frågorna skrivna både *till* och *för* elever i årskurs nio. Frågorna anspelar ej på sexuella relationer eller för den del något antagande om att alla elever redan haft sin sexuella debut, utan kommer endast att behandla frågan om vem elever i årskurs nio pratar med om preventivmedel. Materialets konfidentialitet garanteras då det endast är vi som författare som kommer att ta del av informationen och efter uppsatsens slut kommer materialet att förstöras.

2.8 Källkritik

Det källmaterial vi valt att använda oss av anser vi kännetecknar den vetenskapliga verksamheten och ger en bredd och ett djup åt uppsatsen. Den tryckta litteraturen representeras dels av författare som är verksamma på fältet, men också av författare som är knutna till universitets- och forskarvärlden. Författarna har breda referenser och lång erfarenhet av arbete inom det

område de skriver. Tillförlitligheten i den tryckta litteraturens påståenden och slutsatser känns därför hög och vetenskaplig. Källorna representerar ofta ett specifikt perspektiv inom området barn och unga. Detta ser vi inte som ett problem, då vi hela tiden varit medvetna om detta och därmed läst med kritiska ögon. Samtidigt skapar detta ett förtroende för författarens påståenden och slutsatser, då han/hon besitter fördjupad kunskap inom sitt område.

De offentliga rapporter vi använt oss av, har vi i och för sig hämtat från internet, men vi anser att de trots detta är tillförlitliga då de är publicerade av offentliga instanser såsom Socialstyrelsen, Barnombudsmannen och Statens Folkhälsoinstitut. Den information som publiceras här får man anta har genomgått en kvalitetskontroll som är minst lika noggrann som den tryckta litteraturens. Informationen får antas som korrekt, då instanserna i någon mån skall representera staten och har en granskande funktion.

De två källor vi använt oss av från mindre webbplatser på internet har inte samma kvalitetskontroll som den tryckta litteraturens. Upphovsmannen till webbplatsen www.psychologysweden.org är en student vid Örebro Universitet vid namn Björn Sennbrink. All information är tagen från den kurslitteratur som ingår i de kurser Björn Sennbrink tar. Vi har medvetet valt att använda oss av informationen från denna sida i väldigt låg utsträckning, då vi anser att kvaliteten på informationen är svår att säkerställa. Informationen från den andra webbplatsen, www.medicalink.se, torde vara något mer tillförlitlig. Enligt Medical Link själva arbetar de efter Socialstyrelsens och EU-kommissionens kvalitetskriterier när det gäller information på internet. Detta går säkert att kontrollera, men eftersom raderna från Medical Link inte har med själva faktauppgiften att göra, så har vi inte lagt ner någon tid på detta.

3. Tidigare forskning

Det finns inte så många studier på nationellt plan om ungdomar och sexualitet, och ännu färre om vem ungdomarna pratar med om preventivmedel. Generellt kan man säga att de studier som gjorts kring ungdomar och sexualitet visar på en allmän inställning i Sverige om att man bör vänta med att skaffa barn, samtidigt som ett ganska liberalt och accepterande förhållningssätt finns vad gäller ungdomars sexliv (Socialstyrelsen, 2005).

I Statens Folkhälsoinstituts undersökning "Ungdomar och sexualitet" från 2000 finner man att attityder och normer som rör sexualitet tillhör en så pass privat sfär så att det krävs ett långsiktigt upplysningsarbete för att förändringar i förhållningssättet skall kunna ske.

Genomsnittsåldern för samlagsdebut för flickor är strax över 16 år och något senare för pojkar. I Barnombudsmannens rapport "Upp till 18" (2004) framkommer det att 31 % av 15-åringarna har haft samlag. Av dessa 31 % var det 11 % som var under 13 år när de hade sin samlagsdebut. Undersökningen "Q90-98" visar på att användandet av preventivmedel vid första samlaget har ökat under 1990-talet. 1998 var det 75 % av flickorna som använde preventivmedel vid det första samlaget och bland pojkarna var det 72 %. Studier visar på att ungdomars generella uppfattning är att man bör vara kär i den person man har samlag med (Statens Folkhälsoinstitut, 2000). Man har dock funnit att ungdomar ofta har ett kort tidsperspektiv och annorlunda referensramar än vuxna:

"Jag skulle aldrig kunna ligga med någon som jag inte känner väldigt väl... (senare under samtalet)... min kille och jag hade känt varandra i tre dagar innan vi låg med varandra."
(Statens Folkhälsoinstitut, 2000, sid. 13).

Var får då ungdomarna information och kunskap om sexualitet ifrån? I Socialstyrelsens rapport "Ungdomars behov av samhällets stöd – en lägesbeskrivning" från 2005 uttrycker ungdomar en kritisk syn på skolans sex- och samlevnadsundervisning. De upplever den vara alltför teknisk och menar att känslor behandlas alldeles för lite. I Statens Folkhälsoinstituts rapport "Ungdomar och sexualitet" (2000) framkommer det att eleverna efterlyser mer undervisning men även mer möjligheter till reflekterande diskussioner kring sex- och samlevnadsfrågor. Flera undersökningar visar att sexualundervisning varierar markant från skola till skola, men även från klass till klass inom samma skola. Det har visats att undervisningen är mycket

beroende på lärarens engagemang och förmåga att kunna diskutera ämnet (Statens Folkhälsoinstitut, 2000).

Skolverket gjorde under 1999 en inspektion av sexualundervisningen och man kom fram till det ovan nämnda, nämligen att undervisningen varierade oerhört. Skolverket uttryckte en avsaknad av tydliga mål och ledning, vilket kan innebära att undervisningen bara når vissa elever och att utvecklingen stannar av (Statens Folkhälsoinstitut, 2000). I en enkätundersökning gjord på uppdrag av LAFA (=Landstinget förebygger aids, Stockholm) och som vände sig till ungdomar mellan 16 och 25 år över hela landet, uppgav 33 % att skolan var den instans som gett dem bäst kunskap kring sexualitet (Statens Folkhälsoinstitut, 2000).

I Socialstyrelsens rapport "Ungdomars behov av samhällets stöd – en lägesbeskrivning" från 2005 uppgav alla ungdomar att de kände till ungdomsmottagningen och den nämndes som en mycket bra informationskälla. Ungdomarna tyckte även om att personal från ungdomsmottagningen medverkade vid skolans sexualundervisning. I Sverige idag finns det över 200 ungdomsmottagningar, men det är endast hälften som lämnat in någon statistik. Det man vet är i alla fall att flickor och unga kvinnor står för majoriteten av besöken, hela 89 %. Bland kvinnorna gjordes flest besök av 17-19 åringar och bland pojkarna var det flest personer över 22 år som besökte ungdomsmottagningen (Socialstyrelsen, 2005).

Ungdomsmottagningarna var även en instans dit ungdomarna vände sig med problem. Förutom ungdomsmottagningen vände man sig till kuratorer på skolorna, men deras begränsade tid till förfogande var en nackdel. Och under sommartid är ofta både elevhälsovården och eventuella ungdomsmottagningar stängda, vilket ungdomarna tycker är synd då det ofta händer väldigt mycket under sommaren. Vidare menar ungdomarna att föräldrarna är en viktig grupp som de ofta vänder sig till med problem. Samtidigt tycker de att ämnet är laddat och att stämningen lätt blir spänd (ibid.).

Samma resultat kommer även en amerikansk forskare vid namn Steinberg fram till i en studie gjord på amerikanska ungdomar. Tre fjärdedelar av ungdomarna tyckte att de kunde lita på och anförtro sig åt sina föräldrar. Det visade sig även att ungdomarna i stor mån hade samma värderingar och attityder som sina föräldrar (Daniel, et. al., 2004). Hur kan det då komma sig att relationen under tonåren är så konfliktfylld, föräldrar och ungdomen emellan? Steinberg

fann i sin studie från 1987, där han studerat 207 familjer med 10 till 15 år gamla barn, att beroende av när puberteten inföll så var den relaterad till ökad självständighet i beteendet och minskad emotionell närhet till föräldrarna. Detta i sin tur ledde till fler konflikter. En annan orsak menar Steinberg kan vara förändringar i tankeprocesserna hos tonåringen, vilka får effekter på vad tonåringen förväntar sig av föräldrarna (Smith, 2000).

Vi har i litteraturen inte funnit någon tidigare forskning gällande frågan huruvida ungdomar kan/vågar prata om allt som de undrar över kring preventivmedel. Inte heller bland offentliga publikationer utgivna av t ex Statistiska Centralbyrån, Barnombudsmannen, Socialstyrelsen eller i statistik från ungdomsmottagningar har vi funnit någon information om denna fråga.

4. Teoretiska utgångspunkter

4.1 Utvecklingspsykologi

Utvecklingspsykologi täcker tiden från befruktning till döden. Livets olika fysiska och kognitiva stadier paras med utveckling inom personlighet och social förmåga (www.psychologysweden.org).

Adolescensen enligt den utvecklingspsykologiska teorin

Identitetsutvecklingen kan beskrivas som ett sökande efter svaren på frågorna: Vem är jag och Vad ska jag göra med mitt liv? Barndomen med dess trygghet och omhändertagande försvinner ur sikte och tonåringen inser att det inte går att återvända. Tonåringen måste nu lämna den trygghet, ansvarslöshet och omhändertagande som barndomen gav. Detta väcker diffusa känslor av sorg och ensamhet som ibland jämförs med den sorg man som vuxen kan uppleva när en kär person har avlidit. Skillnaden är att tonåringen inte vet vem eller vad det är hon sörjer (Goldinger, 1993).

Att bli vuxen är även att lämna något för alltid. Tonåringen kan känna sorg över att vara på väg att lämna sina föräldrar och den skyddande barndomen. (I alla fall för de flesta en skyddande barndom.) Längtan efter att bli vuxen och få rå sig själv kan blandas med sorg och med oro för framtiden. Många tonåringars trötthet och känslökast kan bland annat bero på att de ska hantera alla dessa känslor (Ladberg, 1986).

Enligt utvecklingspsykologin med psykoanalytisk inriktning, är människans tidigaste jagupplevelse knuten till kroppen. De stora kroppsliga förändringar som sker i tonåren medför lätt en störning i ungdomars jagupplevelse eller identitet. Tonåringarna kan ha svårt för att identifiera sig med sin kropp och har ganska blandade känslor till de stora fysiska förändringar som nu plötsligt sker. Båda könen är starkt upptagna av sina kroppsliga förändringar och den ”nya” människa som tar form framför deras ögon (Schultz Larsen, 1998).

Könen skiljer sig dock åt när det gäller hur de kroppsliga förändringarna upplevs. Flickorna har oftare fler problem än pojkarna eftersom flickorna generellt är mer beroende av sitt utseende och sin könsroll. De ska plötsligt lära känna en ny roll som sexualobjekt, vilken kan vara svår att acceptera och leva med, framför allt om de har en vilja att bli bekräftade på andra om-

råden. Å andra sidan kan utseendet och rollen som sexualobjekt också ge flickan nya och ofta spännande möjligheter. Hon rör sig kanske plötsligt från en mer anonym existens till att bli en beundrad flicka, och rollen som sexualobjekt känns som en ny möjlighet att bli bekräftad. Om objektrollen träder alltför starkt i förgrunden – ofta till följd av bristande erkännande och accepterande på andra områden – kan det skapa problem. Flickorna kan då känna sig tomma och att de bara accepteras på grund av sitt utseende (ibid.).

I den här åldern består gänget av både pojkar och flickor, och man träffas oftast bara för att vara tillsammans. En yttre gemenskap upphäver i någon mån tonåringens inre ensamhetskänslor. Olika gemensamma yttre tecken som t ex kläder, frisyr och musiksmak får stå som bekräftelse på gemenskap. På detta sätt skiljer man ut sig både från vuxenvärlden och från andra ungdomsgrupper, och hittar ett revir och en yttre identitet (Goldinger, 1993).

När tonåringen försvinner från hemmet är det ofta till gänget hon går. Gänget kan bli en slags ersättning för föräldrasyggheten. Man kan låta sig inneslutas av gänget precis som man som en liten baby inneslöts i föräldrarnas famn. I det tidiga skedet av livet talas det om en symbios mellan föräldrar och barn, att de blir delar av varandra och lever varandras liv. Till viss del kan tonåringens kontakt med gänget påminna om den tidiga symbiosen. Gänget idealiseras och idoliseras. Om föräldrarna ifrågasätter gänget så möter de från tonåringen ett oresonligt försvar. Att kritisera gänget är som att kritisera de innersta och ömtåligaste delarna av tonåringen själv. Gänget kan för en tid bli tonåringens livsrum, det vill säga en ersättning för den trygghet och värme som finns, fanns eller aldrig funnits i barndomshemmet. Tonåringen puffar sig själv ut ur boet (ibid.).

Tonåringen och tonåringens kamrater har oftast ungefär samma värderingar och vanor som deras föräldrar har. Det är alltså sällan så att tonåringens föräldrar och kamrater påverkar henne åt olika håll. Däremot tar tonåringen ofta intryck av föräldrar och kamrater på olika områden och i olika frågor. Ungdomar som tillfrågats om detta svarar t ex ofta att de lyssnar mer på vad kamraterna tycker när det gäller sådant som musik eller kläder, medan de lyssnar mer på föräldrarna i viktiga frågor som rör t ex utbildning, yrkesval och familjeliv (Ladberg, 1986).

Tonåringar litar i hög utsträckning på vad de vuxna säger om sexualitet och de inhämtar normer kring sexualitet från vuxenvärlden. Föräldrarna blir för tonåringarna viktiga i tillägnandet av samhällsliga värden och ideal. I sin strävan att efterleva dessa ideal är tonåringar dock hänvisade till jämnåriga med samma problem och i samma utvecklingsfas som de själva. Bland kamrater finner ungdomar viktiga signifikanta andra för skapandet av normer för den sexuella praktiken. Kamratgruppen hjälper till att bedöma vad som är rätt och fel av sexuella aktiviteter och i sexuella situationer. Ovanstående kan illustreras med vad en fjortonårig flicka berättar i en intervju. Flickan berättar att om hon skulle få höra olika saker om sexualitet så skulle hon lita mest på dem där hemma, men om hon skulle vilja prata om sexualitet så skulle hon vända sig till en kamrat. Flickan tycker att det är lättare att prata med sina kamrater eftersom de ju har samma problem (Helmus, 1990).

Ungdomstiden karakteriseras av ett tydligt sökande efter självständighet, personlig frihet och en frigörelse från föräldrarna. Tonåringen kämpar för att bli accepterad som en självständig människa som har frihet att tycka och göra vad hon vill. Det handlar först och främst om en längtan efter att bryta de starka känslomässiga bindningarna till föräldrarna och samtidigt om den osäkerhet som är förbunden med brytningen. Innerst inne har ungdomarna svårt att ta farväl av föräldrarnas beskydd och omsorg. Tonåringarna är med andra ord ambivalenta gentemot föräldrarna (Schultz Larsen, 1998).

Ofta kan även föräldrarna vara ambivalenta under sina barns adolescens. Föräldrarna vill att deras ungdomar ska visa självständighet och ansvar, samtidigt som föräldrarna känner att en stor del av det som gav mening i tillvaron (dvs. barnet) håller på att försvinna. Föräldrarnas reaktion kan lätt bli att de försöker upprätthålla illusionen om att tonåringen fortfarande är ett litet barn vilket ska skyddas mot världens ondska (ibid.).

4.2 Utvecklingsekologi

Inom utvecklingsekologi talar man om olika system, nämligen mikro-, meso-, exo- och makrosystem. Teorin handlar om människans utveckling, där den växande individen tillhör många olika system samtidigt. Teorin utarbetades av den amerikanske forskaren Urie Bronfenbrenner, som ville påvisa att människans utveckling sker i samspel och interaktion med olika faktorer i sin omgivning. Denna interaktion menade han att man kan studera i den närmiljö där individen verkar (G. Andersson, 2002). Som tidigare nämnts så interagerar individen i många olika system samtidigt och systemen är inte slutna utan bygger snarare på harmoni och balans. Ständigt förändras dessa system av att nya människor kommer in, samtidigt som individen själv kommer in i nya system och lämnar gamla (B. Andersson, 1986).

Inom utvecklingsekologisk forskning på mikrosystemnivå studerar man *vad* man gör och *hur* man gör det. Detta gäller inte bara den växande individen som sådan, utan man studerar även människorna i närmiljön (G. Andersson, 2002). De tre element som är särskilt viktiga på mikronivå är aktiviteter, roller och relationer. Genom att studera detta kan man se vilka roller som utformas, t ex hur auktoritär eller demokratisk föräldrarollen är i ett hem och vilken eller vilka roller barnet själv försätts i, samt slutligen vilka sociala relationer som förekommer. Det är genom inverkan på olika aktiviteter, roller och relationer individen möter på mikronivå, som förhållanden på exo- och makronivå kan få betydelse för dess utveckling (ibid.).

En viktig närmiljö för ungdomen är familjen, och inom denna har man hittills främst studerat mor-barn relation. På senare år har man dock börjat uppmärksamma far-barn relationen mer, då speciellt faderns kontakt med det lilla spädbarnet (Bunkholdt, 1995). En annan viktig närmiljö för ungdomen är skolan, där det ur en ekologisk synvinkel blir intressant att titta på vilka aktiviteter som utvecklas samt vilka roller eleverna försätts i. Vad betyder egentligen klassammansättningen? Vilka roller, aktiviteter och relationer utvecklas mellan ungdomar med skilda sociala och etniska bakgrunder. Detta är exempel på viktiga aspekter som har betydelse för ungdomen och dess utveckling (ibid.).

På mesosystemnivå interagerar de olika närmiljöerna med varandra och det är just det som är kärnan inom utvecklingsekologin, nämligen att ungdomens verklighet inte består av ett antal isolerade närmiljöer utan av något som för ungdomen blir en helhet. T ex om ungdomen haft en jobbig dag i skolan, så kan han/hon behöva prata av sig med föräldrarna om just detta.

Ungdomen kan naturligtvis inte radera ut händelser som sker i skolmiljön, utan dessa erfarenheter tas med och får konsekvenser för situationen där hemma (B. Andersson, 1986). Viktigt är alltså att studera de olika närmiljöerna för att bättre lära känna hur de i praktiken hänger samman (Bunkholdt, 1995).

Går man sedan vidare och tittar på exosystemnivå så är det inte längre roller, aktiviteter och relationer som står i fokus, utan istället hur samhällsfaktorer och samhällsförhållanden utanför ungdomens närmiljö faktiskt påverkar den konkreta utformningen av innehållet i aktiviteterna, rollerna och relationerna. Exempel på detta kan vara personalomsättningen i skolorna. Är omsättningen stor, vilket i sin tur har att göra med tillgång till utbildad personal och arbetssituation, så påverkar dessa förhållanden vilka aktiviteter, roller och relationer som ungdomen och lärarna har att utveckla sig i. De förhållanden som verkar på makrosystemnivå får också betydelse för underliggande nivåer samt direkt eller indirekt konsekvenser för den verklighet som den enskilda ungdomen möter. Hit hör t ex politiska beslut som rör arbetslöshet, utformning av skolor m.m. Dessa utformningar ger vissa ramar för de underliggande nivåernas faktorer. Hit hör också familjens funktion i samhället och olika existerande genusmönster (B. Andersson 1986, Bunkholdt 1995).

Man kan inte tala om ett renodlat kamrat- respektive föräldrainflytande då tonåringar knappast lever i ett vakuum avskilda från samhället i övrigt. Det sker en ständig interaktion mellan tonåringar och det omgivande samhället på i huvudsak tre områden, nämligen hemmet, skolan och kamratgruppen. I ungdomstiden kommer kamrater att spela en mer framträdande roll. De blir viktiga signifikanta andra i frigörelseprocessen från föräldrarna (Helmius, 1990).

Både den obligatoriska och den icke obligatoriska skolgången har förlängts vilket har bidragit till att unga människor idag tillbringar längre tid av sitt liv och större del av sin dag i skolan än tidigare. Detta innebär att ungdomarna tillbringar alltmer tid tillsammans med kamrater och även att skolan fått större utrymme att förmedla samhällets normer till tonåringarna. Dessa olika nivåer, och även dess olika aktörer är delar av och delaktiga i ett och samma samhälle. I unga människors interaktion med de olika nivåerna och dess aktörer förmedlas och bekräftas samhällets rådande normer och värderingar (ibid.).

4.3 Genusperspektiv

I nästan alla samhällen idag förväntas pojkar och flickor lära sig olika roller i förhållande till vilket kön de tillhör. Man kan tala om en könsrollsocialisation, vilken innebär att barnen tidigt lär sig vilka könsrollsnormer som anses passande för respektive kön i just den kultur som man växer upp i. Könsrollsnormer är t ex värderingar och beteendemönster. Vidare kan man säga att könsrollsocialisationen består av tre delar, nämligen utvecklingen av könsidentitet, könsroller och könstypiskt beteende. Utvecklingen av könsidentiteten har börjat när man kan skilja på pojkar och flickor och samtidigt placera in sig själv i ett av facken. Man brukar säga att könsidentiteten är utvecklad någonstans i fem- till sjuårsåldern (Bunkholdt 1995, Evenshaug & Hallen 2001).

Medan könsidentiteten handlar om den fysiska och biologiska utvecklingen, handlar könsrollen om den sociala. Innan ett barn har utvecklat ett könsbegrepp så har det ganska vida föreställningar om hur pojkar och flickor skall vara. Men så fort könsidentiteten är utvecklad, vid fem- till sjuårsåldern, så är det ganska klart för barnet hur de olika könen ska uppträda. Barnet letar nästan efter regler för uppträdandet genom att studera vuxna, titta på TV etc. Efterhand som barnet utvecklas intellektuellt ändras dessa hårda linjer och tydliga krav på maskulinitet och femininet. Könsrollsuppfattningarna blir återigen något flexibla och barnet kan lättare acceptera avvikelser (ibid.).

Ett könsspecifikt beteende visar sig långt innan könsidentiteten är utvecklad. Det kan visa sig genom val av leksaker och kamrater. Under förskoleåldern avvisar barnet aktivt kamrater av motsatta könet. Detta avtar i ungdomsåren när könsmognaden skapar ett intresse för det motsatta könet. Pojkar lär sig ett könsspecifikt beteende både tidigare och starkare än flickor. Förklaring till detta kan vara att flickor får lära sig att inte bete sig som en barnunge medan pojkar lär sig att inte bete sig som flickor (ibid.).

Flera forskare menar att även om skillnader mellan könen ser ut att vara små, så är normerna i samhället olika för flickor och pojkar. Tittar man på ungdomar och sexualitet så blir det väldigt tydligt. Normen för flickor som vill agera ut sexuellt är att de bör göra detta inom ramen för ett förhållande. Pojkar däremot har mycket större sexuellt handlingsutrymme och kan ha sexuella relationer som inte är förknippade med en kärleksrelation (Folkhälsoinstitutet, 2000). Denna teori bekräftas även av det som kommit fram ur Socialstyrelsens rapport "Ungdomars

behov av samhällets stöd” från 2005. Inom socialtjänsten ser man nämligen olika på flickors och pojkars sexualitet. Tidig och aktiv sexualitet ses som ett problem hos flickor, medan detta beteende aldrig nämns gällande pojkar.

En skola i Stockholm bjöd in föräldrar till ett möte om tonåringars sexualitet och tonårsgraviteter. Ett föräldrapar tackade nej med motiveringen: *”Det berör inte oss. Vi har bara pojkar.”* (www.medicalink.se).

Leena Ruusuvaara, som är överläkare på ungdomshälsan och kvinnokliniken på Akademiska sjukhuset i Uppsala menar att adekvat sex, samlevnads- och preventivmedelsinformation inte kan ges enbart av kvinnor till pojkarnas flickvänner. Idealiskt vore om pojkarna fick sex- och preventivmedelsinformation direkt själva och helst av en man (pappa, fritidsgårdsledare, lärare, läkare). Ungdomsmottagningens personal inklusive majoriteten av läkare består mest av kvinnor. Engagerade manliga ungdomsläkare och gynekologer efterlyses och behövs för att det manliga perspektivet på sexualiteten inte ska glömmas bort, och så att detta får sin rätta form. Manligheten i sexualiteten är inte enbart porr och våld, och den ”rätta manliga ansvarsfyllda sexualiteten” borde oftare lyftas fram av vuxna män på ett tydligare sätt än vad som sker nu (Läkartidningen, 1992).

Lena Ruusuvaara menar att det är viktigt att man diskuterar ansvarsfördelningen kring preventivmedel när unga möts och har sex med varandra. Ungdomarna verkar hoppas på varandras ansvarstagande. Flickan vågar sällan fråga pojken om han har kondomer, utan hoppas på hans försiktighet. Samtidigt antar pojken att flickan äter p-piller, om hon inte säger något annat (ibid.).

Nedanstående citat kommer från några elever i årskurs nio där läraren Eva håller i en klassrumsdiskussion om samlevnad och kondomanvändning.

”Lena: Jag skulle, jag skulle undra om killen viftade fram med en, också direkt. Då skulle jag, jaha har du planerat det här eller. Så det är alltid bra, det är klart, om man nu har sex är det klart att man ska ha kondom. Men ibland undrar man lite...

Olle: Som, är du alltid redo och med vem när som helst?

Lena: Ja precis!

Jan: Det blir lite skrämmande om en tjej har... (flera skrattar)

Eva: Men då är det lite dubbelmoral tycker jag. För man säger direkt att visst kan tjejer lika gärna som killar ha, men sedan är det så att man ser lite annorlunda på kanske om tjejen väl har kondomer, så börjar man fundera i alla fall.” (Bäckman, 2003, sid. 186.)

Som citatet ovan visar tycker många tjejer att det är jobbigt att bära med sig en kondom. Den tjej som tar fram en kondom i en intim situation riskerar sitt rykte genom att hennes förutseende kan uppfattas som att hon är ”ute efter sex” snarare än att hon är ansvarstagande. Den kulturellt laddade könsskillnaden hotar att misstänkliggöra den tjej som förtänksamt nog utrustat sig med en kondom ”utifall att” (Bäckman, 2003).

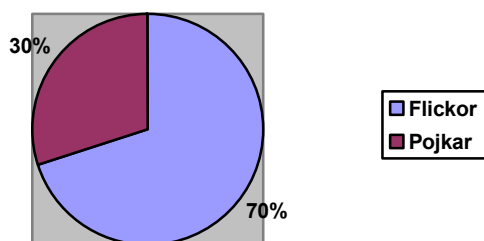
En omständighet som kan tänkas vara särskilt problematisk för pojkar är att de är överlämnade åt sin egen osäkerhet. Pojkar har svårt att vända sig till pojkgruppen när det gäller sina sexuella problem. Även om flickor inte alls är särskilt öppna mot sina tjejkompisar när det gäller konkreta sexuella erfarenheter, är ändå osäkerheten kring sexualiteten ett accepterat tema. Exempel på detta kan vara frågor som ”tänk om jag är gravid” eller ”ska jag ha eller ska jag inte ha sex med honom”? (Bjerrum Nielsen & Rudberg, 1999).

5. Redovisning av empirin

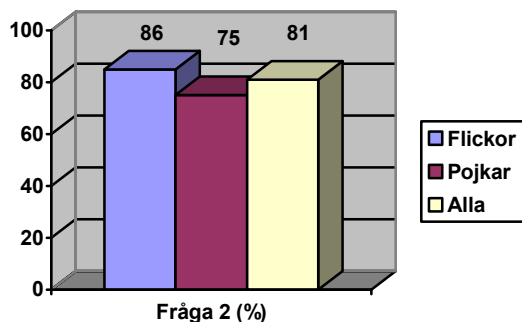
I nedanstående kapitel kommer en presentation av empirin. Vi har valt att förutom text presentera de kvantitativa frågorna med olika diagram för att illustrationen och utläsningen skall bli lättöverskådlig. Vi har valt att titta på svarsresultaten ur två olika vinklar. Dels vinkeln där vi har tagit alla deltagandes svar i beaktande, och dels ur vinkeln där vi bara tagit hänsyn till de som fyllt i att de pratat med någon om preventivmedel. De kvalitativa frågorna presenterar vi med text och med olika exempel på vad ungdomarna skrivit. Presentationen kommer att följa enkätfrågornas mönster.

Genom **första frågan** i enkäten ville vi veta ungdomarnas kön. Det var övervägande flickor (70 %) som deltog i undersökningen. Tyvärr så representerar pojkarna bara 30 % av dem som deltog, vilket får tas i beaktande vid utläsningen av resultaten.

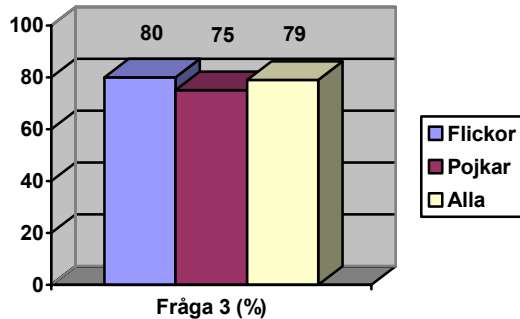
Antal deltagande (%)

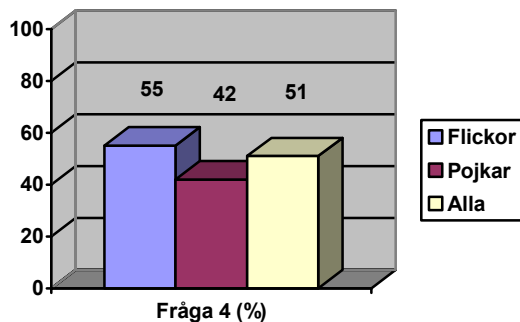
Andra frågan som fanns på enkäten var om ungdomen hade funderat något kring preventivmedel, vilket hela 81 % av alla deltagande hade gjort. 86 % av flickorna hade funderat på preventivmedel, medan procentsiffran hos pojkarna låg på 75 %.

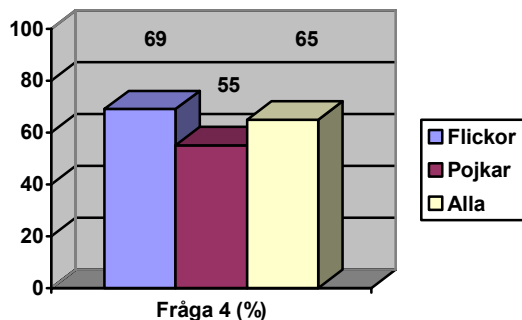
Med **fråga 3** ville vi veta om ungdomarna hade pratat med någon om preventivmedel. 79 % av de som deltog hade pratat med någon om preventivmedel. 80 % av flickorna och 75 % av pojkarna hade pratat med någon om preventivmedel.

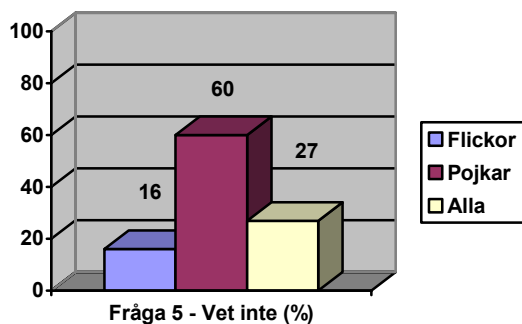
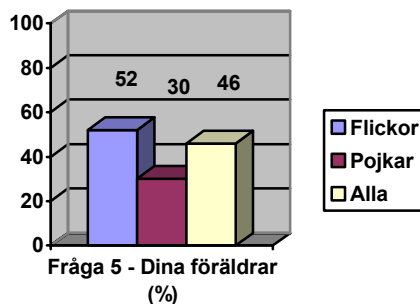
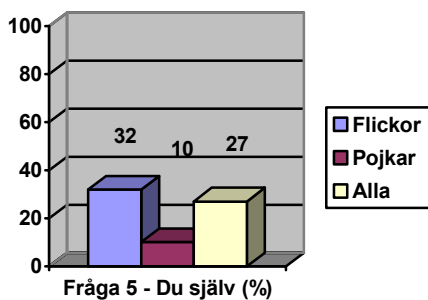
Nästa fråga (**4**) var om de hade pratat med någon av sina föräldrar om preventivmedel. Av alla som deltog var det 51 % som hade pratat med någon av sina föräldrar. Av flickorna hade 55 % pratat med någon av sina föräldrar, medan siffran hos pojkarna var endast 42 %.

På frågan om ungdomarna hade pratat med någon om preventivmedel tyckte vi även att det var intressant att titta på hur många av dessa (fråga 3) som hade pratat med just någon av sina föräldrar. Här var siffran 65 % av alla. Av flickorna var det 69 % och av pojkarna var det 55 %.

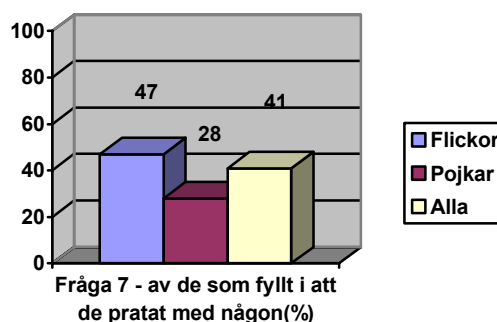
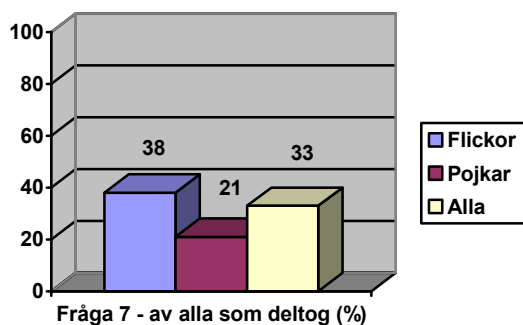

Fråga 5 handlade om vem som startat samtalet, i de fall som ungdomen pratat med någon av sina föräldrar om preventivmedel. Svartalternativen var här: du själv, dina föräldrar, någon annan som var med samt vet inte. 27 % av alla de som pratat med någon av sina föräldrar uppgav att de själva startat samtalet med föräldrarna. Motsvarande siffra för flickorna var 32 % och för pojkarna 10 %. 46 % av alla uppgav att det var föräldrarna som startat samtalet. Av dessa var 52 % flickor och 30 % pojkar. Det var ingen som fyllde i att någon annan som var med hade startat samtalet. 27 % av alla de som hade pratat med sina föräldrar svarade att de inte visste vem som startat samtalet. Motsvarande siffra för flickorna var 16 % och för pojkarna 60 %.

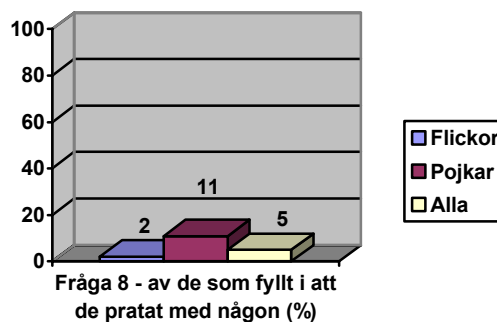
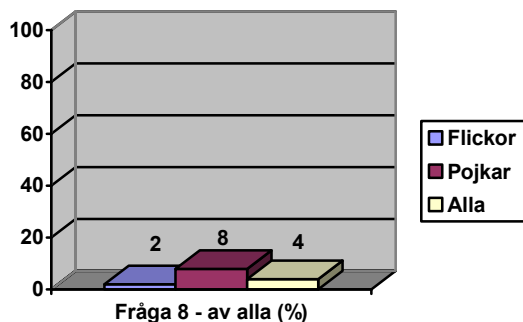

Genom **fråga 6** ville vi se om det var någon som hade pratat med sina föräldrar *efter* det att vi varit i skolan och informerat och gett eleverna ett informationsblad att ta hem till föräldrarna. Utfallet blev att alla svarade nej. Därmed presenterar vi inte några siffror på denna fråga.

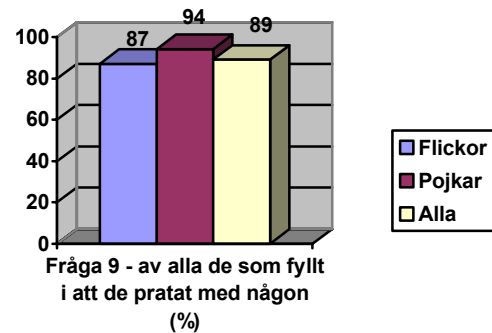
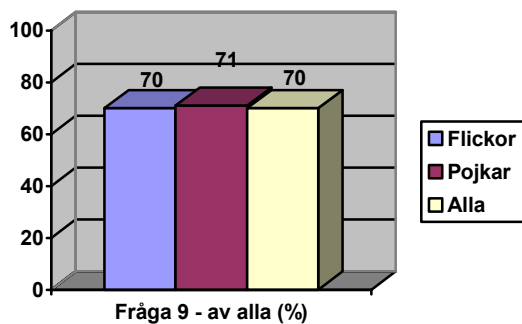
Fråga 7 handlade om ifall ungdomen hade pratat med någon annan i familjen eller i släkten. Av alla som deltog i undersökningen var det 33 % som pratat med någon annan i familjen eller släkten. Av dessa var 38 % flickor och 21 % pojkar. Av de som fyllt i att de pratat med någon alls om preventivmedel var det 41 % som uppgav att de pratat med någon annan i familjen eller släkten. Siffran hos flickorna var 47 % och hos pojkarna 28 %.

Fråga 8 behandlade frågan om ifall ungdomarna pratat med kuratorn på skolan om preventivmedel. Även här såg vi på frågan ur två vinklar, vilka nämndes i början av empiriavsnittet. Siffran för alla som deltog var 4 %. För flickorna var siffran 2 % och för pojkarna 8 %. Av de som fyllt i att de pratat med någon om preventivmedel uppgav 5 % att de pratat med kuratorn på skolan. Av flickorna var det 2 % och av pojkarna 11 %.

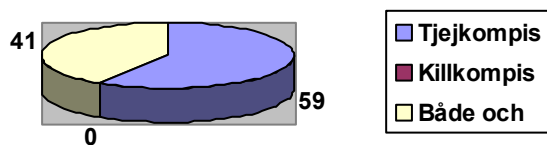

Genom **fråga 9** fick vi svar på hur många av ungdomarna som pratat med någon eller några kompisar om preventivmedel. Även här delade vi upp frågan i alla de som deltagit i undersökningen och de som fyllt i att de pratat med någon alls om preventivmedel. Av alla som deltog i undersökningen var det 70 % som uppgav att de talat med någon eller några kompisar. Av flickorna var det 70 % och av pojkarna var det 71 %. Av de som fyllt i att de pratat med någon om preventivmedel så var det 89 % som uppgav att de pratat med någon eller några kompisar. Av flickorna var det 87 % och av pojkarna 94 %.

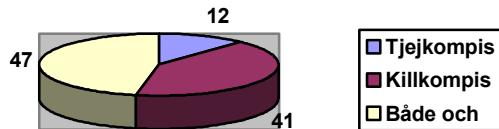
Fråga 10 var en följdfråga till fråga nio. Frågan riktade sig till de som hade pratat med någon kompis om preventivmedel och frågan var om det i så fall var en tjej-, killkompis eller både och. Av flickorna var det 59 % som hade pratat med en tjejkompis, 0 % som hade pratat med en killkompis och 41 % som hade pratat med både och.

Fråga 10 - Flickor (%)

Av pojkarna var det 12 % som hade pratat med en tjejkompis, 41 % som hade pratat med en killkompis och 47 % som hade pratat med både och.

Fråga 10 - Pojkar (%)

Fråga 11 handlade om huruvida ungdomen hade kunnat och vågat prata om allt det som han/hon undrat över kring preventivmedel och om inte – i så fall vad?

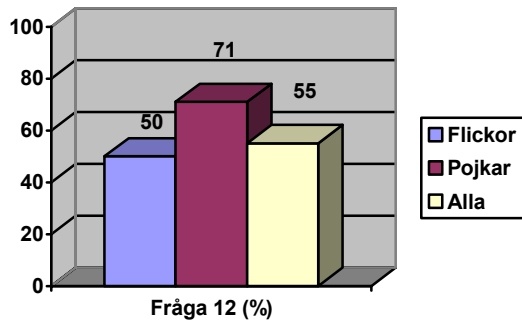
Flickornas svar:

Knappt hälften av flickorna har hoppat över frågan och alltså inte alls svarat. Knappt hälften har svarat ja, varav en flicka: *"Ja, på ungdomsmottagningen."* En handfull har svarat nekande: *"Jag har aldrig vågat fråga mina föräldrar om det här."* *"Nej, man vet ju inte om allt är säkert eller vilket som är bäst."* *"Nja, fast det kommer nog när det är dags."* *"Nej, jag vågar inte på grund av brist på kunskap."*

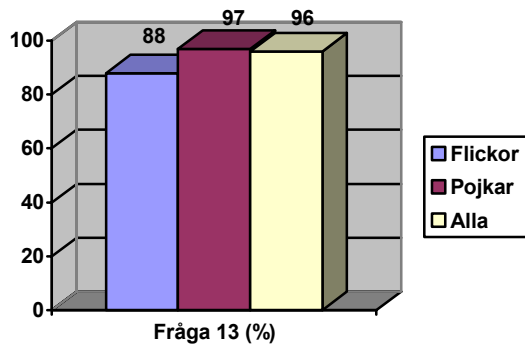
Pojkarnas svar:

Drygt 2/3 av pojkarna har hoppat över frågan. Knappt 1/3 har svarat ja, varav en: *"Ja, för jag har inte frågat så mycket."* Ingen har svarat nej.

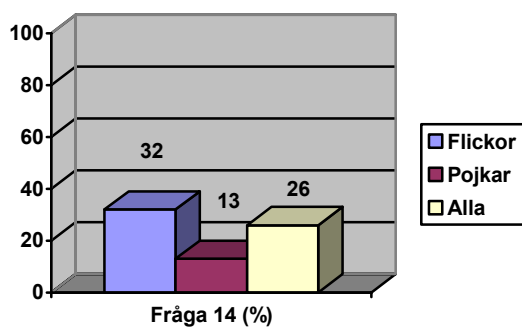
Fråga 12 handlade om huruvida ungdomarna tyckte att skolans undervisning om preventivmedel är tillräcklig. 55 % av alla som deltog tyckte att den var tillräcklig, med andra ord var det 45 % som inte tyckte att undervisningen var tillräcklig. 50 % av flickorna tyckte att den var tillräcklig, medan siffran var hela 71 % hos pojkarna.

Fråga 13 gav svar på om ungdomarna hade varit på ungdomsmottagningen på skoltid med klassen, vilket 96 % av alla hade varit. 88 % av flickorna hade varit där med klassen och 97 % av pojkarna.

Fråga 14 handlade om huruvida ungdomarna hade varit på ungdomsmottagningen själva någon gång. 26 % av alla som deltog hade varit där själva någon gång. Siffran hos flickorna var 32 % och 13 % hos pojkarna.

I **fråga 15** skulle ungdomarna rangordna från 1-7 vems råd och tips de skulle lyssna mest på. Alternativen som fanns var föräldrar, lärare/kurator, kompisar, TV, tidningar, ungdomsmottagningen samt någon annan. För att illustrera detta resultat har vi valt att använda oss av en tabell, där det visas hur många procent ett, två, tre osv. varje kategori har fått. För att ta ett exempel så har 59 % av ungdomarna rangordnat ungdomsmottagningen högst, i frågan om vems råd och tips man skulle lyssna på mest.

Nedan presenterar vi tre tabeller. En som visar siffror från alla som deltagit, en med flickornas siffror samt en med pojkarnas siffror.

Alla

	1	2	3	4	5	6	7
Föräldrar	28 %	33 %	17 %	7 %	3 %	8 %	5 %
Lärare/kurator	0 %	12 %	32 %	33 %	11 %	7 %	4 %
Kompisar	9 %	18 %	19 %	36 %	16 %	0 %	0 %
TV	3 %	0 %	7 %	7 %	18 %	44 %	23 %
Tidningar	0 %	10 %	5 %	13 %	25 %	32 %	17 %
Ungdomsmottagning	59 %	26 %	12 %	1 %	0 %	3 %	0 %
Någon annan	1 %	1 %	8 %	4 %	27 %	6 %	51 %

Flickor

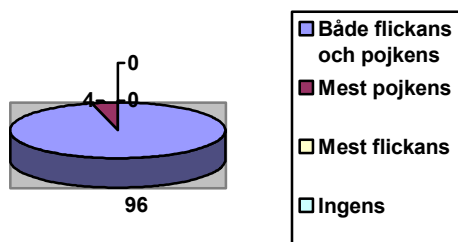
	1	2	3	4	5	6	7
Föräldrar	32 %	29 %	13 %	7 %	2 %	10 %	8 %
Lärare/kurator	0 %	8 %	28 %	41 %	12 %	10 %	2 %
Kompisar	6 %	23 %	23 %	26 %	20 %	4 %	0 %
TV	4 %	0 %	8 %	6 %	12 %	44 %	26 %
Tidningar	0 %	10 %	8 %	13 %	24 %	29 %	19 %
Ungdomsmottagning	57 %	31 %	11 %	2 %	0 %	0 %	0 %
Någon annan	2 %	0 %	9 %	6 %	31 %	4 %	45 %

Pojkar

	1	2	3	4	5	6	7
Föräldrar	18 %	42 %	27 %	4 %	4 %	4 %	0 %
Lärare/kurator	0 %	24 %	41 %	14 %	9 %	0 %	9 %
Kompisar	18 %	5 %	9 %	60 %	9 %	0 %	0 %
TV	0 %	0 %	4 %	9 %	32 %	41 %	14 %
Tidningar	0 %	10 %	0 %	14 %	27 %	36 %	14 %
Ungdomsmottagning	64 %	15 %	14 %	0 %	0 %	9 %	0 %
Någon annan	0 %	4 %	4 %	0 %	19 %	9 %	64 %

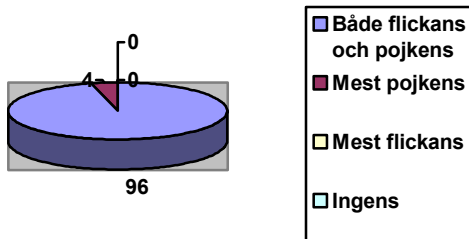
Fråga 16 handlade om vems ansvar ungdomarna tyckte det var att tänka på preventivmedel. Som alternativ fanns både flickans och pojkens, mest pojkens, mest flickans och ingens. Av alla som deltog svarade 96 % att det var både flickans och pojkens ansvar. Vidare svarade 4 % att det var mest pojkens. 0 % svarade att det var mest flickans ansvar och 0 % svarade även att det var ingens ansvar.

Fråga 16 - Alla (%)

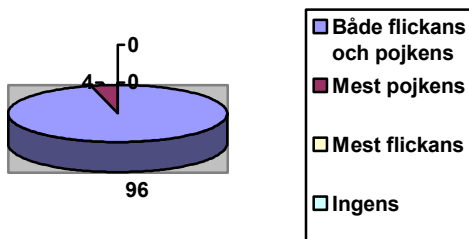
Bland flickorna var det 96 % som tyckte att det var både flickans och pojkens ansvar. 4 % tyckte att det var mest pojkens och 0 % tyckte att det var mest flickans eller ingens ansvar.

Fråga 16 - Flickor (%)

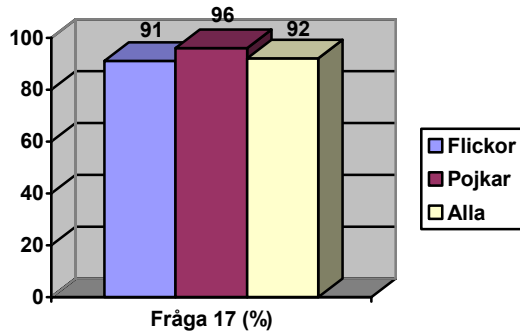

Även bland pojkarna var det 96 % som tyckte att det var både flickans och pojkens ansvar och 4 % som tyckte att det var mest pojkens. Inte heller bland pojkarna var det någon som tyckte att det var mest flickans ansvar eller ingens.

Fråga 16 - Pojkar (%)

Fråga 17 handlade även den om ansvar, men i detta fall om ungdomarna tyckte att samhället har något ansvar för att ge ungdomar råd om preventivmedel. Av alla som deltog var det 92 % som tyckte att samhället har ett ansvar. Bland flickorna var det 91 % och bland pojkarna var det 96 %.

Genom **fråga 18** ville vi försöka få ungdomen att tänka sig in i situationen att hon (om den deltagande var en flicka) eller hans tjej (om den deltagande var en pojke) skulle bli med barn. Till vem eller vilka trodde ungdomarna att de då skulle vända sig till för att få råd och stöd?

Flickornas svar:

De flesta av flickorna, till skillnad från pojkarna, har rangordnat sina alternativ i svaret.

Exempelvis: *"Först skulle jag prata med min pojkvän och sedan mina föräldrar och sist med ungdomsmottagningen."* eller *"Först skulle jag prata med mina föräldrar och sedan med mina kompisar."*

Över hälften av flickorna har haft föräldrarna som det enda eller ett av flera alternativ (vilket fortsättningsvis kommer att benämnas som "någonstans i sitt svar"). Mamma står med i 1/5 av svaren medan däremot pappa inte står med som alternativ, utan bara som ena halvan av föräldrarna.

Knappt 1/3 av flickorna har med ungdomsmottagningen någonstans i sitt svar, och knappt 1/3 har med kompisar. En handfull har uppgett att de skulle vända sig till t ex kurator, lärare, moster, syskon eller till pojkvännens föräldrar.

En flicka har svarat: *"Jag skulle vänta med att gå till mamma innan jag vet om jag ska behålla babyn eller inte."* En annan: *"Om jag var helt säker skulle jag prata med mina föräldrar."* En tredje flicka: *"Jag skulle prata med mina föräldrar för de skulle nog stötta mig."*

Pojkarnas svar:

Drygt hälften av pojkarna har haft med ungdomsmottagningen någonstans i sitt svar. 1/3 har haft med föräldrarna någonstans i sitt svar. Ett fåtal har svarat t ex kurator, syskon eller kom-

pisar. En pojke har svarat: "Inte mina föräldrar utan en kurator eller en läkare." En annan: "Ungdomsmottagningen och tjejens föräldrar."

Liten sammanfattning:

Merparten av flickorna skulle helst vända sig till sina föräldrar för att få råd och stöd. Merparten av pojkarna skulle istället vända sig till ungdomsmottagningen. Flickorna skulle i högre grad än pojkarna vända sig till sina kompisar.

Fråga 19 handlade om vem ungdomarna skulle önska att de fick information om preventivmedel av.

Flickornas svar:

1/6 av flickorna har svarat: "Vet inte." Ungefär 1/3 vill ha information från föräldrarna, 1/3 av ungdomsmottagningen och 1/3 av skolan. De flesta som har svarat skolan betonar att de vill ha mer information från skolan. Ett fåtal vill ha information från kompisarna. En flicka har svarat: "Jag tycker att skolan ska ge alla en bok om preventivmedel och sånt." En annan: "Alla – det är viktigt".

Pojkarnas svar:

Hälften av pojkarna har svarat: "Vet inte." Några pojkar har svarat att de vill ha mer information från ungdomsmottagningen, och några från skolan. En enda pojke vill ha information från sin mamma, ingen har svarat föräldrar. Ingen av pojkarna har svarat kompisar.

Med **fråga 20** ville vi ge de deltagande möjlighet att skriva eller tillägga något.

Här har endast ett fåtal flickor, och inte någon pojke svarat. En flicka: "Jag har preventivmedel." En annan flicka: "Jag skulle uppskatta att få ut broschyrer från någon som man kan läsa i lugn och ro."

6. Analys

I vår undersökning var det 81 % av alla deltagande som hade funderat något kring preventivmedel. Det var elva procent fler flickor än pojkar som hade funderat kring ämnet. I Statens Folkhälsoinstituts undersökning "Ungdomar och sexualitet" från 2000 finner man att samlagsdebuten för pojkar infinner sig något senare än för flickor. Detta kan vara en förklaring till att fler flickor än pojkar har funderat kring preventivmedel. Vår undersökning visar att 79 % av alla ungdomarna hade pratat med någon om preventivmedel. Siffran var även här något högre bland flickorna.

Hälften av alla elever i vår undersökning hade pratat med någon av sina föräldrar om preventivmedel. (Det var något fler flickor än pojkar som hade pratat med någon av sina föräldrar). Jämförelsevis hade 70 % av eleverna pratat med sina kompisar om preventivmedel. Enligt Helmius (1990) så blir kamraterna viktiga signifikanta andra, på så vis att de skapar normer och regler för hur man ska förhålla sig till den sexuella praktiken. Kamratgruppen känns för ungdomen ofta mer lätt att prata med, då de jämnåriga ofta befinner sig i samma situation. Ett exempel på en viktig närmiljö på mikronivå för ungdomen är, enligt den utvecklingsekologiska teorin, kamratgruppen. Detta visar sig i vår undersökning genom att ungdomarna tenderar att prata mer med sina kompisar än sina föräldrar. Föräldrarnas råd och tips väger dock tyngre, vilket vi återkommer till senare i analysen.

Vi tyckte att det var intressant att titta på frågan om vem som startat samtalet om preventivmedel, ungdomen och föräldern emellan. Hela 60 % av pojkarna kommer inte ihåg om det var de själva eller föräldrarna som startade samtalet om preventivmedel. Däremot kan man i vår undersökning tydligt se att nästan alla flickor vet vem som startade samtalet. Endast 16 % av flickorna visste inte vem som startat samtalet. I 32 % av samtalen mellan flickorna och deras föräldrar var det flickan själv som började prata om preventivmedel. I drygt hälften av samtalen var det istället föräldrarna som började prata. Vi ville även undersöka om informationsbrevet till föräldrarna eventuellt skulle bidra till att väcka en diskussion om preventivmedel i familjen. Det visade sig dock att ingen av eleverna hade pratat med sina föräldrar om preventivmedel i samband med informationsbrevet.

En tredjedel av ungdomarna har kryssat i att de pratat om preventivmedel med någon i familjen eller släkten. Det är nästan dubbelt så många flickor som pojkar som pratat med någon i familjen eller släkten. På grund av enkätens utformning kan vi tyvärr inte utröna om det är *förutom* föräldrarna eller om man pratat med både en förälder och någon annan i familjen eller släkten. B. Andersson (1986) menar att det enligt den utvecklingsekologiska teorin är viktigt att förstå att tonåringens verklighet inte bara består av *en* närmiljö, utan av flera olika som ständigt interagerar. Olika familjemedlemmar och släktingar är exempel på viktiga närmiljöer för ungdomen, och speciellt i tonåren är det viktigt att det finns flera olika personer för ungdomen att kunna vända sig till. Detta är faktorer som i sin tur kan påverka tonåringens utveckling.

Enligt Socialstyrelsens rapport ”Ungdomars behov av samhällets stöd – en lägesbeskrivning” (2005) vänder sig ungdomar i stor utsträckning till kuratorerna på skolorna. Vår undersökning visar däremot att ungdomarna inte föredrar att vända sig till kuratorn i fråga om preventivmedel. Endast 4 % av eleverna hade pratat med skolans kurator om preventivmedel. (Det var något fler pojkar än flickor som hade pratat med kuratorn). Kuratorerna på de två skolor vilka ingick i vår undersökning, har 50 % respektive 75 % tjänstgöringsgrad.

I boken ”Historien om flickor och pojkar” (1999) skriver Bjerrum Nielsen och Rudberg att pojkar sällan pratar med sina killkompisar om sin osäkerhet inom det sexuella området. Detta kan bero på, menar Bjerrum Nielsen och Rudberg, den manliga jargongen bland tonåringar som ofta innehåller skryt, rå attityd och sexuell bravur. Vår undersökning visar däremot att en mycket hög andel av pojkarna faktiskt pratar med sina killkompisar om preventivmedel. Vi vill även nämna att 12 % av pojkarna föredrog att prata med enbart tjejkompisar. Bjerrum Nielsen och Rudberg skriver vidare att flickor i stor utsträckning pratar med sina tjejkompisar, och att sexuell osäkerhet är ett accepterat samtalsämne. Detta resonemang styrks i vår undersökning, då hälften av alla flickor har pratat med bara tjejkompisar och hälften med både tjej- och killkompisar.

På vår enkätfråga om huruvida ungdomarna kan/vågar prata om allt det som de undrar över kring preventivmedel, har knappt hälften av flickorna och två tredjedelar av pojkarna valt att överhuvudtaget inte svara. Av de få som svarade, uppgav nästan alla att de kunde/vågade prata om allt det som de undrade över.

I Socialstyrelsens rapport "Ungdomars behov av samhällets stöd – en lägesbeskrivning" från 2005 framkommer det att ungdomarna uttrycker en kritisk syn på skolans sexualundervisning. Enligt rapporten gjorde Skolverket under 1999 en stor granskning av sexualundervisningen i landet och resultatet av den var att karaktären på undervisningen varierar mycket. Undervisningen varierar inte bara från skola till skola, utan även från klass till klass inom samma skola. Skolverket är en av många samhällsinstanser som ligger på makronivå, men vars granskande funktion har en påverkan genom alla nivåerna och får till slut betydelse för den enskilde ungdomen (G. Andersson, 2002). Den kritiska syn som ungdomarna uttrycker i Socialstyrelsens rapport från 2005, "Ungdomars behov av samhällets stöd – en lägesbeskrivning", framkommer även i vår undersökning. Hela 45 % av eleverna uppgav att skolans undervisning om preventivmedel inte var tillräcklig. Hälften av flickorna och var tredje pojke ansåg att den ej var tillräcklig.

Nästan alla ungdomar i vår undersökning, 96 %, hade varit på ungdomsmottagningen på skoltid med klassen. I Socialstyrelsens rapport "Ungdomars behov av samhällets stöd – en lägesbeskrivning" från 2005 framkommer det att alla ungdomar uppgav att de kände till ungdomsmottagningen och att det nämndes som en mycket bra informationskälla. I vår undersökning frågade vi även om ungdomarna hade varit på ungdomsmottagningen själva någon gång, utanför skoltid. Detta hade 32 % av flickorna och 13 % av pojkarna varit. Ovan nämnda rapport från Socialstyrelsen visar att flickor och unga kvinnor står för majoriteten av besöken på ungdomsmottagningen. Enligt utvecklingsekologin är ungdomsmottagningen en instans som verkar på exonivå, vilken påverkar och får betydelse för ungdomens utveckling (G. Andersson, 2002).

Överläkaren Lena Ruusuvaara menar att det vore idealiskt om pojkarna fick sex- och preventivmedelsinformation av en man. Ungdomsmottagningens personal består mest av kvinnor. Det behövs fler engagerade manliga ungdomsläkare, gynekologer och kuratorer för att det manliga perspektivet på sexualiteten inte skall glömmas bort och att det får sin rätta form (Läkartidningen, 1992). Det kan vara av intresse att titta på Barnombudsmannens rapport "Upp till 18" (2004), där det framkommer att 31 % av 15-åringarna har haft samlag. I Statens Folkhälsoinstituts rapport "Ungdomar och sexualitet" från år 2000 visas det att 75 % av alla flickor använder preventivmedel vid det första samlaget. Motsvarande siffra för pojkarna är 72 %.

En av huvudfrågorna som vi ville ha svar på genom vår undersökning var vems eller vilkas råd och tips om preventivmedel ungdomarna lyssnar mest på. (För att få svar på detta fick eleverna rangordna de alternativ som var uppställda med siffrorna 1-7, där siffran 1 symboliserar den vars råd och tips man lyssnar mest på. Alternativen var föräldrar, lärare/kurator, kompisar, TV, tidningar, ungdomsmottagning eller någon annan). Här visade sig endast smärre skillnader pojkar och flickor emellan. Det som var mest slående i vår undersökning var att hela 85 % av ungdomarna hade rangordnat ungdomsmottagningen som nummer 1 eller 2. Det framkom vidare att även föräldrarna är en grupp som ungdomarna lyssnar mycket på, då 61 % av ungdomarna hade rangordnat föräldrar som nummer 1 eller 2. Av ungdomarna var det 27 % som rangordnade kompisar som nummer 1 eller 2.

Ladberg (1986) menar att det ofta är så att tonåringens föräldrar och kamrater påverkar henne åt samma håll, men däremot tar tonåringen ofta intryck av föräldrar och kamrater inom olika områden och i olika frågor. Enligt Helmius (1990) så litar ungdomarna väldigt mycket på vad de vuxna säger om sexualitet och tonåringarna tar till sig normer kring sexualitet från vuxenvärlden. I sin strävan att efterleva vuxenvärldens ideal är ungdomarna dock hänvisade till jämnåriga med samma problem och i samma utvecklingsfas som de själva. En tonårsflicka berättar i en intervju att om hon skulle få höra olika saker om sexualitet så skulle hon lita mest på sin familj, men om hon skulle vilja prata om sexualitet så skulle hon vända sig till en kamrat (Helmius, 1990). Endast 3 % av ungdomarna i vår undersökning rangordnade TV som nummer 1 eller 2. Ingen av ungdomarna hade valt lärare/kurator som nummer 1, och 12 % hade valt lärare/kurator som nummer 2.

Vi frågade ungdomarna om vems ansvar de tyckte det var att tänka på preventivmedel. Både 96 % av flickorna och 96 % av pojkarna tyckte att det var både tjejens och killens ansvar. Det var 4 % av flickorna och 4 % av pojkarna som tyckte att det var bara pojkens ansvar att tänka på preventivmedel. Således var det ingen som tyckte att det var enbart tjejens ansvar. Lena Ruusuvaara menar att ansvarsfördelningen när ungdomar möts och har sex är en viktig fråga, och att de båda tenderar att hoppas på varandras ansvarstagande. Hon skriver: *"Om inte flickan säger något, antar pojken att hon äter p-piller, och flickan vågar inte ta upp frågan om kondom utan hoppas att han är försiktig."* (Läkartidningen 1992, volym 89, nr 5, sid 279).

Helmius menar att enligt den utvecklingsekologiska teorin så lever tonåringen inte i ett vakuum avskilt från samhället i övrigt. Ett exempel på detta är hur skolans och föräldrarnas samarbete, eller frånvaro av samarbete, kring preventivmedelsupplysning på mesonivå får betydelse för tonåringen. Det omgivande samhället påverkar tonåringen indirekt genom dess interaktion med tonåringens olika närmiljöer. Ytterligare ett exempel på denna påverkan är om den skola som ungdomen går i valt att erbjuda alla elever att besöka ungdomsmottagningen på skoltid (Helmius, 1990). I vår undersökning tyckte 92 % av eleverna att samhället har ett ansvar för att ge ungdomar råd om preventivmedel. Det var något fler pojkar än flickor som tyckte att samhället har ett ansvar.

En av våra kvalitativa frågor i vår enkätundersökning var till vem eller vilka ungdomarna trodde att de skulle vända sig till för att få råd och stöd om flickan/flickvännen skulle bli gravid. Merparten av flickorna skulle helst vända sig till sina föräldrar för att få råd och stöd, till skillnad från merparten av pojkarna som istället skulle vända sig till ungdomsmottagningen. En flicka svarade: *"Jag skulle vänta med att gå till mamma innan jag vet om jag ska behålla barnen eller inte."* En annan flicka svarade: *"Jag skulle prata med mina föräldrar för de skulle nog stötta mig."* En pojke svarade: *"Inte mina föräldrar utan en kurator eller en läkare."* En annan pojke svarade: *"Ungdomsmottagningen och tjejens föräldrar."* Flickorna skulle i högre grad än pojkarna vända sig till sina kompisar. Vi har letat efter litteratur och tidigare forskning som tar upp frågan om varför flickor i högre utsträckning än pojkar vänder sig till föräldrar om flickan/flickvännen skulle bli gravid, men vi har dock inte funnit något. Enligt vår undersökning skulle pojkarna hellre vända sig till ungdomsmottagningen.

En av våra frågor i undersökningen handlade om vem ungdomarna skulle önska att de fick information om preventivmedel av. Hälften av pojkarna och en sjättedel av flickorna svarade *"Vet inte"* på frågan. Ungefär en tredjedel av flickorna svarade att de skulle önska information från föräldrarna, men ingen av pojkarna önskade detta. Ingen av pojkarna och endast ett fåtal av flickorna ville ha information från kompisarna. Ladberg (1986) menar att ungdomar ofta lyssnar mer på vad kamraterna tycker när det gäller sådant som musik eller kläder, medan de istället lyssnar mer på föräldrarna när det gäller t ex familjebildning och viktiga frågor kring sexualitet såsom preventivmedel. Cirka en tredjedel av flickorna och några pojkar i vår undersökning önskade information från ungdomsmottagningen. En tredjedel av flickorna och några pojkar önskade få mer information från skolan. Samma önskemål framkommer även i

rapporten ”Ungdomar och sexualitet” (Statens Folkhälsoinstitut, 2000). Där uttrycker ungdomarna önskemål om mer sexual- och samlevnadsundervisning, men även mer möjligheter till reflekterande diskussioner om sexual- och samlevnadsrelaterade frågor.

Sist på vår enkät lämnade vi utrymme för eleverna att tillägga eller kommentera något som de önskade. Endast ett fåtal flickor uttryckte sig i ämnet. En flicka skrev: *”Jag har preventivmedel.”* En annan flicka hade en önskan om en broschyr: *”Jag skulle uppskatta att få ut broschyrer från någon som man kan läsa i lugn och ro.”*

7. Slutdiskussion

Vi vill börja slutdiskussionen med att skriva att vi är medvetna om att vi inte har fått något tillfredsställande svar på vår frågeställning om ungdomar kan och vågar prata om allt det de undrar över angående preventivmedel. Det var ju bara hälften av flickorna och en tredjedel av pojkarna som överhuvudtaget svarade på frågan i enkäten. Vad orsaken är kan man bara spekulera i. Möjligen var frågan alltför kvalitativ och ”djup” för att passa i en enkät, och hade istället kunnat passa bättre i en intervju. Vi tror inte att anledningen var att ungdomarna inte ”vågade” svara, eftersom vi vid flera tillfällen påminde om att enkäten var helt anonym.

På vår fråga om vem ungdomarna skulle önska att de fick information om preventivmedel av, var det många som svarade att de inte visste. Det kan tänkas att ungdomarna tyckte att den här frågan var lite överflödig. Med ”facit i hand” vet vi ju nu att de flesta av ungdomarna har pratat med någon om preventivmedel och att nästan alla har varit på ungdomsmottagningen. Intressant i den här frågan är skillnaden mellan könen. En tredjedel av flickorna ville ha information av föräldrarna, medan ingen av pojkarna ville ha det. Även i frågan om vem ungdomarna skulle vända sig till för att få råd och stöd om flickan eller flickvännen skulle bli med barn, visade det sig att flickorna hellre än pojkarna skulle vända sig till sina föräldrar. Är det så att flickor har lättare för att prata hemma om preventivmedel och sexualitet? Eller är det så att föräldrar har lättare att prata med sina döttrar än sina söner, eller känner föräldrarna kanske att det är mer ”angeläget” att prata med sina döttrar? Det skulle vara både roligt och intressant att någon gång kunna få djupintervjua både ungdomar och föräldrar i den här frågan.

Ett resultat som vi inte hade förväntat oss i vår undersökning var det att ungdomarna sätter så otroligt stor tilltro till ungdomsmottagningarnas information och råd. Även det faktum att var fjärde elev, och av dem var tredje flicka, har besökt ungdomsmottagningen. Det hade varit intressant att ta reda på om siffrorna hade varit lika höga i de skolor som inte har gjort ”studiebesök” på en ungdomsmottagning. Vi tycker att det preventiva samarbete som tycks finnas mellan flera skolor och ungdomsmottagningar, det att eleverna får komma till mottagningarna på skoltid, är mycket positivt. Det borde alla elever få göra. I synnerhet när nära hälften av eleverna i vår undersökning tyckte att de inte fick tillräcklig information om preventivmedel från skolans undervisning. Nära hälften – det är en skrämmande hög siffra.

De flesta ungdomsmottagningarna i Sverige har semesterstängt över sommaren, vilket vi tycker är beklämmande. Skulle ungdomarna ha mindre behov av att få komma då? Snarare tvärtom, tror vi. Slutligen vill vi skriva att vi genom hela den här undersökningen har haft ett genusperspektiv. I somliga frågor har vi sett skillnader mellan könen, och i andra inte. Det hade varit intressant att även kunnat ha haft ett ”socialklassperspektiv”. Vi pratade om detta innan vi började skriva uppsatsen, men kom fram till att tiden tyvärr inte skulle räcka till.

8. Referenslista

Litteratur

- Andersson, Bengt-Erik (1986). *Utvecklingsekologi*. Lund: Studentlitteratur.
- Andersson, Gunvor (2002). "Utvecklingsekologi och sociala problem" i Meeuwisse, A. & Swärd, H., red.,: *Perspektiv på sociala problem*. Stockholm: Natur och Kultur.
- Barnombudsmannen och Statistiska Centralbyrån (2004). *Upp till 18*
www.bo.se/publikationer
- Bjerrum Nielsen, Harriet & Rudberg, Monica (1991). *Historien om flickor och pojkar – könssocialisation i ett utvecklingspsykologiskt perspektiv*. Lund: Studentlitteratur.
- Bunkholdt, Vigdis (1995). *Från födsel till puberteten*. Lund: Studentlitteratur.
- Bäckman, Maria (2003). *Kön och känsla – Samlevnadsundervisning och ungdomars tankar om sexualitet*. Riga: Tryck Preses Nams.
- Daniel, Brigid, Wassell, Sally & Gilligan, Robbie (1999). *Child development for child care and protection workers*. London: Kingsley.
- Denscombe, Martyn (2000). *Forskningshandboken*. Lund: Studentlitteratur.
- Evenshaug, Oddbjorn & Hallen, Dag (2001). *Barn- och ungdomspsykologi*. Lund: Studentlitteratur.
- Fagerström, Grethe (1994). *Sexologi för ungdom*. Morgongåva: Hallvigs Reklam AB.
- Goldinger, Barbro (1993). *Tonårstiden, utvecklingen från förpuberteten*. Helsingborg: Schmidts Boktryckeri AB.
- Helmius, Gisela (1990). *Mogen för sex?* Stockholm: Graphic Systems.

- Ladberg, Gunilla (1986). *Utvecklingspsykologi*. Arlöv: Berlings.
- Schultz Larsen, Ole (1998). *Utvecklingspsykologi*. Lund: Studentlitteratur.
- Smith, Peter (2000). ”Social utveckling” i Eysenck, M., red.: *Psykologi – ett integrerat perspektiv*. Lund: Studentlitteratur.
- Socialstyrelsen (2005). *Ungdomars behov av samhällets stöd – en lägesbeskrivning*.
www.socialstyrelsen.se/publikationer
- Statens Folkhälsoinstitut (2000). *Ungdomar och sexualitet*.
www.fhi.se/publikationer

Tidskrifter

- Ruusuvaara, Lena (1992). >>Kunskapsanpassade>> ungdomsmottagningar för sex- och samlevnadsundervisning. *Läkartidningen*, volym 89, nr 5, sid. 279-280

Internet

- <http://www.psychologysweden.org>
datum: 2005-04-03
- <http://www.medicalink.se>
datum: 2005-03-22

Hej!

2005-04-25

Vi är två studenter tillhörande Socialhögskolan vid Lunds Universitet. Just nu läser vi en kurs om socialt arbete med barn och unga, där det ingår att skriva en C-uppsats om 10 poäng. Vi har valt att forska om vem ungdomar i årskurs nio pratar med om preventivmedel. Det vi vill undersöka är alltså om ungdomar pratar med Er föräldrar, kamrater eller någon annan.

Vi kommer om ett par dagar till Ditt barns klass och lämnar ut en enkät, vilken omfattar tjugo frågor om ovanstående ämne. Det insamlade materialet kommer inte att användas till något annat än uppsatsen, och alla ungdomar är givetvis helt anonyma. Vi kommer vidare att förvara allt material på ett sätt som gör att materialet inte kommer någon annan än oss själva tillhanda.

Det är helt frivilligt för Ditt barn att svara på enkäten. Vidare är det Lunds Universitets policy att alltid ha föräldrarnas medgivande när det handlar om barn/ungdomar under 18 år. Vi är mycket tacksamma om Ditt barn tar med sig talongen till skolan senast _____, då även enkäterna kommer att delas ut.

Tack på förhand!

Författare:

Camilla Wiik

telefon: 044-21 28 59

Mona Kull

telefon: 0730 – 63 86 63

Handledare:

Gunilla Lindén

telefon: 046-14 41 97

Socialhögskolan

Lunds Universitet

.....

Jag godkänner att mitt barn deltar i undersökningen.

Jag godkänner *inte* att mitt barn deltar i undersökningen.

Ditt barns namn och klass: _____

Förälders underskrift: _____

Jag vill bara påminna Dig om att det är helt frivilligt att fylla i formuläret. Du fyller i och lämnar in helt anonymt, så det är alltså *ingen* som vet vilket formulär som just *Du* har fyllt i.

Lycka till och svara så gott Du kan!

1. Är Du en ...
 kille eller tjej?
2. Har Du funderat något kring preventivmedel?
 Ja Nej
3. Jag har pratat med någon om preventivmedel.
Jag har *inte* pratat med någon om preventivmedel.

Om Du *inte* har pratat med någon om preventivmedel så kan Du gå vidare till fråga 12.

4. Har Du pratat om preventivmedel med någon av Dina föräldrar?
 Ja Nej
 5. Om Du har pratat med någon av Dina föräldrar, vem startade i så fall samtalet?
 Du själv Dina föräldrar Någon annan som var med Vet inte
 6. För ett par dagar sedan fick Du ett informationsbrev av mig att ta hem och ge till Dina föräldrar. Pratade ni något om preventivmedel efter det att Du lämnat informationsbladet till dem?
 Ja Nej
 7. Har Du pratat om preventivmedel med någon annan i Din familj eller släkt?
 Ja Nej
 8. Har Du pratat om preventivmedel med kuratorn på Din skola?
 Ja Nej
 9. Har Du pratat om preventivmedel med någon eller några kompisar?
 Ja Nej
 10. Om ja, var det med en tjej- eller killkompis?
 Tjej Kille Både och
 11. Har Du kunnat och vågat prata om allt det som Du undrat över kring preventivmedel?
Om inte, vad i så fall?
-
-

12. Tycker Du att skolans undervisning om preventivmedel är tillräcklig?
 Ja Nej

13. Har Du varit på ungdomsmottagningen på skoltid med klassen?

Ja Nej

14. Har Du varit på ungdomsmottagningen själv någon gång?

Ja Nej

15. Vems råd och tips kring preventivmedel skulle Du lyssna mest på? Rangordna följande alternativ med siffrorna 1 till 7. Sätt en 1:a på den Du skulle lyssna mest på och en 2:a på den Du skulle lyssna näst mest på osv.

_____ Föräldrar
_____ Lärare/Kurator
_____ Kompisar
_____ TV
_____ Tidningar
_____ Ungdomsmottagningen
_____ Någon annan

16. Vems ansvar tycker Du att det är att tänka på preventivmedel?

Både tjejens och killens Mest killens Mest tjejens Ingens

17. Tycker Du att samhället har något ansvar för att ge ungdomar råd om preventivmedel?

Ja Nej

18. Försök att tänka Dig in i situationen att Du (om Du är tjej) eller Din tjej (om Du är kille) skulle bli med barn. Till vem eller vilka tror Du att Du då skulle vända Dig för att få råd och stöd?

19. Vem skulle Du önska att Du fick information om preventivmedel av?

20. Här kan Du skriva något som Du vill tillägga. Det är kanske något som jag har glömt att fråga om.

Tack så jättemycket för hjälpen. När jag har sammanställt svaren så ger jag sammanställningen till Er klassföreståndare, så att Ni sedan kan ta del av resultaten.